

Любомир Найденов

Дисекция на едно познато
чудовище

Вампирите...

Замисляли ли сме се някога по-задълбочено за тях? Давали ли сме си реална сметка до каква степен този мит или реалност са пуснали корени в нашето подсъзнателно?

Колкото и странно да прозвучи, оказва се, че вампирът не е само елегантното чудовище от романите и филмите, карашо ни да треперим от страх и ужас... Вампирът е преди всичко една легендарна фигура, преминала през митологиите, историята и изкуствата, стигнала до нас през вековете... Ако задълбаем по-дълбоко в темата, корените на неговото появяване можем да търсим и в нашата психика, а на въпроса можем да погледнем и от социологически аспект...

Фантастичната литература и най-вече киното широко са допринесли за изграждането на неговия портрет с всичките му хубави и лоши страни.

Как най-общо бихме могли да охарактеризираме вампира:

- 1) той е възкръснал мъртвец;
- 2) той се храни с кръв;
- 3) той търси свежа кръв на всяка цена, за да си осигури безсмъртие...

Но дали е точно така?

КОРЕНИТЕ. Всички изследователи на мита за вампиризма са еднородни по един въпрос – корените на легендата се таят дълбоко в миналото и античните митологии. Лами, вампири, таласъми, призраци и върколаци можем да намерим още в гръцката и римската митологии, в еврейската (Лилит)... където повечето от тези чудовища обичали да се засищат с кръв, особено с кръвта на малки дечица. Такива уродливи същества, надигнали се от гробовете, водени от гибелното желание да пият кръв, в малка или по-голяма степен се срещат във всички световни легенди и митове. Ала нямат почти нищо общо с типичния портрет на вампира такъв, какъвто днес го познаваме.

Всъщност, още през XI век започват да се носят разкази за мъртъвци, напуснали своите гробове и нападнали живи хора по широките друмища... Но едва през XIV век вампиризмът се разпространява в Европа и по-точно в Източна Европа. През XVII век суеверия, свързани с вампири, плъзват из Балканите, Гърция, източната част на Австро-Унгарската империя, Русия и по-рядко в Западна Европа. Естествено, тези вярвания имат своята социологическа почва още от времето на Ренесанса, когато направените тогава открития трудно ставали достойние до

отдалечените кътчета на стария континент, особено до онези в неговите покрайнини, граничещи с Ориента. Още повече, че страните от Изтока до голяма степен избегнали жестоките чистки на Светата Инквизиция.

Името на вампира, върху чиято етимология учените все още спорят, но което най-вероятно има своя корен в славянските диалекти, стига до нас едва през XVIII век по време на онова, което специалистите по-късно ще нарекат „голямо вампирско нашествие“. В действителност, точно в онези смутни и мракобесни години европейските вестници за първи път дават широка гласност на случилите се странни събития в страните от Източна Европа, където ловът на възкръснали мъртъвци (подобно ловът на вещици през Средновековието) бил придобил невероятни размери. Така било наистина – във Века на Просвещението, когато по-голямата част от Европа се отворила за науката и прогледнала напред в бъдещето, в югоизточната част на континента цели гробища били осквернени. В тези изостанали и в известна степен изолирани от света краища, страхът от живи мъртъвци отдавна се бил вкоренил в съзнанието на хората, станал бил част от тяхното ежедневие. Тогава известните списания „Меркюр Гален“ и „Гланьор“ публикували статии, които накарали хората да настръхнат. Нима онова, което се описвало в тях, било възможно? Стигнало се дори дотам, че официалните власти и правителствата на много от страните, засегнати от така наречения „бич на вампиризма“, започнали да провеждат разследвания във връзка със случилото се. Царе и крале изисквали научни доклади от лекари, свещеници се нагърбили да изучат прокобните събития от религиозна гледна точка... Всичкото това допринесло за „официалното признаване“ на вампира, още повече, че голяма част от научните доклади потвърдили неговото реално съществуване, прехвърляйки го обаче в графата „необясними феномени“. Общественото мнение тогава било разбунено от случаите с Пиер Плогойовиц, умрял през 1725 година, и Арнолд Паоле, умрял през 1726-та, които били обвинени, че причинили смъртта – след тяхната собствена, – на много от жителите на родните им села. И тъкмо по повод на Арнолд Паоле името „вампир“ ще бъде използвано за първи път. Така вампиризмът станал обект на сериозни анализи и дискусии, превърнал се в модерна тема за разговори между ерудитите в салоните на висшето общество. Много трудове били посветени на вече „познатото чудовище“, като най-известният от тях е на Дон Калме, абат от Сенон, публикуван през 1749 година. Дори и папата от онова време – папа Бенедикт XIV, – посветил няколко страници на вампира, за да го отлъчи и анатемоса. В свои произведения Волтер и Русо също споменали за

вампира и неговите жертви. Така суеверията и носещите се легенди, познати до този момент само на няколкото пътешественика, посетили страните от Ориента, изведнъж добили широка популярност, а самото споменаване на думата вампир вече всявало ужас и паника сред цяла Европа.

Как бил охарактеризиран вампирът още тогава? Естествено, той бил мъртвец, чието тяло не се разлагало в гроба, дори месеци след неговото закопаване. Тялото на вампира можело да се преобръща в ковчега, от устата, а понякога и от ушите му изтичала много свежа кръв, онази, която той бил изсмуквал от своите жертви. Много малко от научните разработки от онова време се спират на въпроса за острите, едри зъби на вампирите, така широко популяризирани от киното. Според вярванията на източноевропейските народи, вампирът изсмуквал кръвта на своите жертви чрез кожата, оставяйки синкави белези, а не захапвайки дълбоко в гърлото. Дори и смученето на кръв рядко се срещало в разказите и преданията – повечето вампири убивали жертвите си като ги удушавали или просто като споменавали името им.

В румънските легенди начините човек да стане вампир били толкова многобройни, че изследователите се питат и днес как някои румънци са успели да избегнат подобна участ. Най-лесно ставали вампири онези, които имали престъпно и нечестно минало; онези, които били отлъчени от църквата; самоубийците, магьосниците и вешерите, мъртвородените деца. Вампири ставали и тези мъртъвци, над чието тяло, преди да бъде закопано, минело животно; вампир можел да стане роденият с късмет; онези, които се раждали с поникнали зъби и червени петънца по тялото; родените с рижи коси... и най-вече всяка една жертва на вампира задължително ставала вампир. Паралелно с това съществували много начини за противодействие на вампира по време на бдението в нощта, преди да бъде заровено тялото на мъртвеца. Ако те се оказали неефикасни, трябвало да се прибегне до по-драстични мерки – възкръсналият мъртвец трябвало да се прободете с кол само и единствено в сърцето или да се кремира. За да се предпазят от посегателствата на вампири, хората мажели телата си с неговата кръв, или пък замесвали с нея хляб, от който яднали всички на семейната трапеза. Не трябвало да се консумира месо от заразени от вампира домашни животни, в противен случай заразата се разпространявала и по хората... Тук ненапрасно използваме думите „зараза“, „епидемия“, свързани с вампиризма – най-големите и жестоки атаки на този истински бич станали именно по време на чумните пандемии през последните векове.

В края на XVIII век епидемиите заглъхнали и рационализмът на Века на Просвещението взел реванш. Вампирът постепенно престанал да интересува учените, излязъл като обсъждана тема от университетите и литературните кръгове. Някои епизодични негови проявления ще бъдат отбелязани и през следващите векове, но без да се вдига много шум около съществуването му.

Благодарение на романтизма обаче, вампирът отгърнал нова страница в своя живот...

ВАМПИРЪТ В ЛИТЕРАТУРАТА И КИНОТО. Английският романтизъм от XIX век проявява жив интерес към свръхестественото и именно английските романтици връщат темата за вампирските легенди в своите поеми, но по твърде алегоричен начин, заимствайки написаното преди тях от немските поети – Бюргер („Леонора“, 1773) и Гьоте („Годеницата от Коринт“, 1797), където вампиризмът се проявява като гибелна страст, подтикваща мъртвите да напускат гробовете си, за да се завърнат пак при своите любови. Прототипът на вампира от фолклора изживява още в самото начало литературна метаморфоза и тази традиция ще бъде подхваната и продължена впоследствие твърде успешно в киното. Противно на вампира от Източна Европа, който е грозно и отблъскващо същество, литературният вампир като цяло бива представян с известен чар, той не е лишен от властта да съблазнява. Така от този момент се ражда стереотипът на вампир, който, освободен от малкото си привлекателни качества, приписвани му от фолклора, се превръща все повече в персонаж очарователен, пленителен и обаятелно съблазнителен. На това всъщност се дължи и огромния му успех сред широката читателска публика. Колкото до жената-вамп, тя черпи характера си на изкусителна съблазнителка от традициите на античните легенди – сукуба, Жената-Демон, Принцесата на Мрака.

Първият истински роман за вампири (признат от всички изследователи-вампиролози) е „Вампир“ на доктор Джон Уйлям Полидори, появил се още през 1819 година, невярно приписван от някои литературни критици на лорд Байрон, който всъщност е нахвърлял само общата му схема. Този роман ще бъде последван през 1836 от „Влюбената мъртъвка“ на Теофил Готие и от „Кармила“ на Шеридан Льо Фаню през 1871. Настават славните времена за вампира, неговият персонаж навлиза и в театъра. Александър Дюма също ще направи свой опит по „Вампир“ на доктор Полидори. В интерес на истината тази мода бързо секва и то най-вече поради ниската литературна стойност на

произведенията. Но с публикуването на „Дракула“ на Брам Стоукър през 1897 година, роман, който със своите качества допада изключително на читателите и се посреща с възторг от викторианската публика, се отбелязва поврат в литературното развитие на вампира. „Дракула“ се превръща в модел за всички по-сетнешни опити, той е, така да се каже, портретът-робот на съвременния вампир – върлуващ нощем, властващ над природните стихии и хората, боящ се от чесън и сакралните християнски символи. Въпреки казаното, този приписван на въображението на Стоукър архитип, въплътил в себе си много елементи от преданията и легендите, в действителност вече е бил разработен в една малко известна немска новела от анонимен автор още през 1860 година – „Тайнственият чужденец“. Приликите между двете произведения са така многобройни и така поразяващи, щото много от изследователите смятат, че или Стоукър твърде нашироко е заимствал от анонимната новела, или самата тя е мистификация. От друга страна пък много от действащите елементи и в двете произведения са открити в друг един голям роман, пак от анонимен автор – „Вампирът Варни“, публикуван двадесет години преди това – през 1840-та. Заслугата и голямата оригиналност на „Дракула“ и Брам Стоукър е, че въплъщава в повествуването реална историческа личност – румънският войвода Влад Дракула, известен с жестокостта си, човекът, който набучвал на кол своите врагове, и чийто труп изчезнал мистериозно дни след погребението на войводата.

Образът на вампира продължава да търпи развитие. В пиесата на Хамилтън Дийн от 1924 година героят-вампир за първи път облича официално вечерно облекло – фрак с папионка и пелерина, атрибути, които ще станат оттук нататък неразделна част от неговата „екипировка“. Пиесата на Дийн имала такъв огромен успех, че няколко години по-късно преминава Атлантика и седмици наред триумфира блестящо на Бродуей. Изпълнител на главната вампирска роля е Бела Лугоши.

Киното поема хвърлената ръкавица. Първата официална адаптация по романа на Стоукър – „Дракула“ е на Тод Браунинг от 1931 година, която обаче е предшествана от вампирския филм на Мурнау – „Носферату“ от 1922. Темата за вампира се оказва изключително благодатна и затова не буди учудване, че в САЩ чак до края на Втората световна война „Дракула“ вдъхновява много писатели.

През петдесетте години американската култура масово навлиза в Европа. Кристофър Лий поема щафетата от Бела Лугоши. В интерес на истината трябва да кажем, че Дракула не е единственият персонаж, вдъхновил режисьори и романисти. Кармила, на Шеридан Льо Фаню,

също е била обект на творчески интерпретации. Но повечето от героите вампири в киното и романите остават верни на модела на Стоукър. Някои автори дори подхващат персонажа от „Дракула“, за да напишат продължение на романа, давайки своето виждане по темата. Така се появяват Реймонд Рудолф и „Архивите на Дракула“, Жанин Калогридис и „Пакт с Вампира“... Някои автори посвещават на вампиризма цели цикли, като Питър Тремайн и неговата трилогия, или пък се забавляват да поставят своя герой в твърде необичайни и невероятни ситуации. Такава е новелата на Манли Уелман, където Дракула дава геройски отпор на нацистите, окупирали неговия замък... На други пък им харесва да си представят какво би станало, ако Дракула не бе победен... Четвърти омъжват кралица Виктория за него и така цяла Англия е завладяна от вампири! Фред Саберхаген е още по-оригинален в своя вампирски цикъл. Подхващайки романа на Стоукър, той се опитва да предаде нещата от гледна точка на вампира, да обясни как и защо Дракула остава напълно неразбран от Ван Хелсинг и останалите герои на Стоукър... В тази вампирска кампания не са забравени нито Шерлок Холмс, нито дори и Зигмунд Фройд... Цяла плеяда са авторите, разработвали така благодатната тема: Уди Алън, Нанси Колинз, Уитли Стрийбър, Катрин Бигелуо, Том Холанд, Филип Ридли, Денис Етчисън, Антъни Хикокс, Сузи МакКий Чарнас, Харлан Елисън; да прибавим към тях и великолепните филми на Френсис Форд Копола, Жоел Шумахер, филмите по Стивън Кинг, чудесните вампирски цикли на Ан Райс, Катрин Кьоно, Брайън Лъмли, Лайза Татл, Танит Лий, Алън Райън, Кати Коджа, психовампирите на Дан Симънс... всеки един е дал нещичко от себе си за доизграждането на образа на вампира...

И така до 1985 година, когато фантастичното и историята се преплитат с действителността в теорията на американския лекар, доктор Дейвид Долфин, който разтърси световния научен свят, доказвайки, че корените на Злото, корените на мита за вампира най-сетне са открити...

ВАМПИРИТЕ – ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ? Каква е всъщност теорията на доктор Долфин? Той смята, че всички поверия и легенди за вампира са възникнали във връзка с твърде рядката наследствена болест на кръвта – порфирия, разпространена единствено в отдалечените и трудно достъпни области на Карпатите, болест, която предизвиква необичайна чувствителност на кожата към слънчевите лъчи с невероятни последствия за организма. Всеки, заболял от тази вродена болест, препредаваща се по кръвно бащино родство, поема огромни рискове, излагайки се

дори и за кратко време на слънчевите лъчи, които предизвикват почти мигновена атрофия на кожата. Червените кръвни телца се унищожават и засега само кръвопреливането е единственият ефикасен начин да се спре разпространението на болестта и да се спаси болният. На Балканите, където болестта е най-разпространена, заболелите много бързо се научили как да се ползват от кръвопускането, което можело да им се отрази благотворно, и компенсирали своята анемия като изпивали в огромни количества животинска кръв. На всичкото отгоре засегнатите от порфирия често страдали и от зъбни деформации – кучешките им зъби се издължавали, необичайно се изостряли, кожата на болните ставала восъчнобледа, застигало ги аномално окосмяване¹.

Много упоителни вещества могат да предизвикат кризи на порфирия, такова вещество било открито от доктор Долфин в съставките на чесъна. Доктор Долфин смята, че в отдалечените и все още изостанали области на Карпатите, места благоприятни за възникването на всякакви легенди, болните от порфирия и тяхната мания да пият кръв – всичкото това е благоприятствало зараждането на разказите и преданията за вампири и върколаци. А ето какво казва и самият доктор Долфин: „Нощните видения, които вървят наравно с нападенията на вампири, не са нищо друго, освен проявления на спектропатията – болезнен страх от небитието и мрака на нощта. Оттук идват и чувството за подтиснатост и спектралните халюцинации. Както всички страхове, така и спектропатията е заразителна, а това води до епидемичния характер на виденията... В медицинската литература вампиризмът също е интерпретиран като символично проявление на чумата или на човешкия бяс. На вампира, както и на неговия брат – върколакът, – им се носи славата, че могат да предизвикват големи катаклизми – епидемии, наводнения, глад...“

От историята се знае, че по време на чумни епидемии мъртвещите били изключително опасни. Понякога, за да не заразят останалите, те са били заравяни набързо и твърде често полуживи, което до известна степен може да обясни състоянието на някои трупове при тяхното ексхумиране. От друга страна симптомите на чумата – бледност, апатия, треска,

1. Порфирия /мед./ – така е в действителност: при тази наследствена аномалия се наблюдават редица смущения и тежки кожни поражения при излагане на слънце, поради рязко повишената свръхчувствителност към слънчевите лъчи. След първоначалните обриви се развиват язви, белези, тежки израждания на изложените на слънце крайни части, оплешивяване, дистрофични промени на ноктите. Наблюдава се и хипертрихоза(свръхокосмяване) по крайниците, зачервяване и издължаване на зъбите, по-късно настъпва и хемолитична анемия и спленомегалия. /бел.прев./

халюцинации, – са същите като при жертвите на пасивния вампиризъм. Тоест, вампиризмът би могъл да бъде или пренасяне на болезненото чувство на страх, или медицински симптоми в зоната на свръхестественото. А навлезем ли и в зоната на психоанализата, не можем да не споменем онези, които народът нарича живи-вампири и които през цялото време са съпътствали историята на нашето общество. Става въпрос за тези личности, които пият кръв, така наречените „кръвопийци“, които по този начин искали да останат завинаги здрави и млади. Консумацията на животинска кръв с подобна цел бе твърде разпространена съвсем доскоро. Луи XI, папа Инокентий VIII, граф дьо Шарлоле изглежда не са се задоволявали само с това – животинската кръв не им се сторила достатъчна, злите езици говорят, че обичали да се освежават с кръвта на деца и млади девизи... А необходимо ли е да си припомним за графиня Елжбета Батори, която през XVI век в замък си в Карпатите обичала да се къпе в кръвта на своите млади прислужници или да я изпива... Още по-насам във времето изследванията на известните специалисти дракулови – Раду Флореску и Реймонд МакНъли, – доказаха, че самият войвода Дракула също обичал да пийва от кръвта на своите жертви... Да не говорим за серийните убийци и манияци... През петдесетте години в Англия Джон Хейг, с прозвището „лондонският вампир“, уби девет души, за да се засити с кръвта им. Той даде началото на така наречената „хематомания“ и днес според специалистите в Съединените щати има над сто и петдесет хиляди души, които се отдават на вампирски обреди и ритуали. Тези живи-вампири са хора като всички нас, произхождат от най-различни социо-професионални прослойки, външно по нищо не можем да ги различим от останалите... Значи все пак те съществуват, те са сред нас, те могат да се завръщат, не само понякога...

Дали всичко това не се дължи на факта, че кръвта открай време е била субстанция, заредена с изключителни символи за човека? Знаем, тя символизира виталната сила и духовната възвишеност. В много религии обаче тя е и символ на нечистото, блудството и покварата, както е при будистите. За други религии, еврейската например, кръвта е едновременно и приемник на душата, и е заредена със зловреда енергия. Често срещано явление у много примитивни племена е да се поглъща кръвта на победения враг, за да се сдобие победителят с неговите добродетели. Кръвта е задължителен елемент на червената и черната магии... Да споменаваме ли и за кръвта на Христос, която била раздадена на вярващите след евхаристията – великото тайнство на причастието?

Ето как можем да си обясним защо вампирът-кръвопиец е нападал

странстващите по друмищата. Той се е домогвал едновременно до две неща – до телесното (виталната сила) и до духовното (безсмъртието на душата). Както виждаме, неща съвсем познати и напълно понятни...

Макар никой днес в края на този бурен двадесети век повече да не се плаши от Дракула, макар да сме далеч от вампирските епидемии от XVII век, вампирът-джентълмен, вампирът-съблазнител, накратко – Негово Величество Вампирът – дълбоко се е вкоренил в нашето колективно съзнание. Имайки предвид многобройната литературна продукция на тази все така благодатна тема, както и новите творчески вдъхновения на редица световноизвестни автори, не можем да отречем, че на добре познатото ни „чудовище“ все още му предстои дълъг, граничещ с безсмъртието живот, а това е най-сигурната гаранция, че ние все още го обичаме и все още не сме престанали да треперим от страх и от ужас пред него...

Може би този дълъг, но навярно необходим предговор, стана вече отегчителен. Редно е обаче в края да кажем и няколко думи за автора на книгата, „*Аз съм легенда*“, защото както вампирът (видяхме вече) се е превърнал в легенда, така е легенда в световната литература и самият РИЧАРД МАТИСЪН.

Кой е в действителност той, за каква легенда може да се говори?

Роден на 20 февруари 1926 година в градчето Алъндейл, щат Ню Джърси, заедно с Робърт Блох и Рей Бредбъри, Ричард Матисън всъщност е един от най-значимите творци в областта на фантастиката и хоръра, както и един от малкото все още живи автори-бисери, които с лекота и умение пишат във всички познати жанрове. Още през 1950 година първият му публикуван текст в известното специализирано американско списание *Fantasy And Science Fiction*, разказът - „*Born of Man and Woman*“ („Роден от мъж и от жена“), е имал за времето си ефекта на бомба и се оказва прелюдия към многобройни шедеври – разкази, новели и романи, – превърнали Матисън в класик на жанра и който за съжаление е все още малко известен на българския читател.

Паралелно с литературната си дейност Ричард Матисън работи твърде тясно с киното и телевизията като сценарист – съответно с продуценти и режисьори от ранга на Стивън Спийлбърг (сценарист е на първия му филм – ДУЕЛ), Джек Арнолд, Род Сърлинг, Роджър Корман... Така той е автор на многобройни сценарии за известни сериали и поредици и може би оттук българският читател ще се „досети“ за него. Познати у нас са известните по цял свят серии, на много от които сценарист е той – ЗОНАТА НА ЗДРАЧА, АЛФРЕД ХИЧКОК ПРЕДСТАВЯ,

СТАР ТРЕК...

Не го пропускаат и литературните награди. През 1976 година Матисън печели Световна награда за фентъзи за романа си „Някъде във времето“ (Bid Time Return, 1975); роман, в който млад писател, влюбен във fotografia на отдавна умряла актриса, в резултат на „пропадане във времето и пространството“ успява да срещне своята възлюбена. Романът е филмиран, а главната роля е поверена на Кристофър Рийв. И втори път Ричард Матисън печели Световната награда за фентъзи – през 1990 година, този път за сборника си избрани разкази (Collected Stories, 1989).

Особено продуктивно е сътрудничеството му с режисьора Роджър Корман и AMERICAN INTERNATIONAL PICTURES, датиращо още от 1960 година – годината на тяхната първа съвместна реализация. За Корман Ричард Матисън пише сценарии на филми по разказите на Едгар Алън По: „Падението на дома Ъшер“ (The Fall of the House of Usher, 1960); „Кладенецът и махалото“ (The Pit and The Pendulum, 1961); „Приказки за ужаса“ (Tales of Terror", 1962); „Гарванът“ (The Raven, 1963); няколко сценарии за филми, посветени на самия родоначалник на жанра, Едгар По – „Преждевременно погребение“ (The Premature Burial, 1962); „Маската на червената смърт“ (The Masque of The Red Death, 1964); „Гробницата на Лигея“ (The Tomb of Ligeia, 1965).

Преди време друг един класик в жанра хорър и по-специално в областта на „черната“ фантастика – Хауърд Лъвкрафт беше казал, че „...за да се разгърси дълбоко читателят, трябва да му се внуши усещане не само за ужас, но и да го накараме да усети досега си с неведоми сили, с непознати области, да му се разкажат неща, които да му повлияват шоково, въвеждайки го в измерения, с каквито той не е свикнал...“.

Темата за вампиризма е една от любимите при Матисън. Нищо че романът АЗ СЪМ ЛЕГЕНДА е писан още през петдесетте години, героят Робърт Невил е наш съвременник. Със своите терзания, съмнения и авантюри, останал последният „нормален“ човек на Земята, той се оказва своего рода окован във веригите на собственото си съществуване – жив мъртвец, но много по-богат душевно, по-изтънчен емоционално от много други мъртъвци... А оттук и главната идея в романа: смъртта не е край, а алтернатива на живота. Макар и под формата на легенда, смъртта е друго измерение на тленното. Към края на романа авторът с присърбие ще констатира печалния факт, че понятието за „нормалност“ има смисъл само за мнозинството, то е норма на мнозинството, а не на отделната личност... Нещо напълно познато ни в наши дни. Така романът

поставя редица важни за съвременника въпроси, свързани с характера и значението на религията, за Доброто и Злото, за жертвите, които принасяме пред олтара на човешкото безумие и прогреса...

Някои критици поставят Ричард Матисън между Едгар По и Достоевски, други търсят паралели с картините на Йеронимус Бош, трети навярно ще открият родствена прилика с капричиите на Е.Т.А.Хофман... Тези сравнения безспорно добавят по-ясни черти към портрета на Матисън, но над всички тях витае все пак изречението на Мопасан: „Няма по-чудесна страна от мозъка на големия писател!“ Тази тотална сетивност придава напълно самобитно звучене на романа, а на нас като читатели не ни остава нищо друго, освен да благодарим на Матисън за писателския му талант, разкрепостеното въображение, острото му чувство за напрегнато действие и... да чакаме нови срещи с неговото творчество, с теми дълбоко познати ни, но разработени по нов и оригинален начин...

КРАЙ

© 1998 Любомир Найденов

Източник: Авторът

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5956>]